

ПРАВОЗНАВСТВО

*Гвоздецький В.Д., перший проректор УДУФМТ,
доктор філософії, професор*

ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇХ РОЗВИТОК

Досліджуючи адміністративно-правові засади запобігання і протидії корупції приходимо до висновку, що вирішення цієї проблеми значною мірою залежить від того, наскільки правильно зрозуміла її сутність. З'ясування змісту і сутності корупції є надзвичайно важливими як у теоретичному, так і в практичному планах. З наукової точки зору, важливість цього питання обумовлюється тим, що воно є ключовим для будь-якого наукового дослідження проблем корупції як в галузі юриспруденції, так і в інших галузях науки, у тому числі філософії, соціології, політології, економіки. З'ясування сутності корупційних правопорушень є похідним для наукового пошуку, від його вирішення залежить постановка завдання дослідження, визначення його напрямку, предмета і мети, вибір методології тощо. З'ясування сутності корупції врешті-решт обумовлює достовірність результатів наукового дослідження, оскільки неправильне сприйняття сутності корупції може привести до вироблення хибних стратегій і тактики, визначення сил і засобів, рівень нормативно-правового та іншого забезпечення протидії корупційним правопорушенням.

Исследуя административно-правовые основы предотвращения и противодействия коррупции приходим к выводу, что решение этой проблемы в значительной степени зависит от того, насколько правильно понята ее сущность. Выяснение содержания и сущности коррупции чрезвычайно важны как в теоретическом, так и в практическом планах. С научной точки зрения, важность этого вопроса объясняется тем, что оно является ключевым для любого научного исследования проблем коррупции как в области юриспруденции, так и в других областях науки, в том числе философии, социологии, политологии, экономики. Выяснение сущности коррупционных правонарушений является производным для научного поиска, от его решения зависит постановка задачи исследования, определения его направления, предмета и цели, выбор методологии и тому подобное. Выяснение сущности коррупции в конце концов обуславливает достоверность результатов научного исследования, поскольку неправильное восприятие сущности коррупции может привести к выработке ложных стратегии и тактики, определение сил и средств, уровень нормативно-правового и иного обеспечения противодействия коррупционным правонарушениям.

Analyzing the legal and administrative framework to prevent and combat corruption have come to the conclusion that this problem largely depends on how correctly understood its essence. Clarification of the content and nature of corruption is extremely important both in theoretical and in practical terms. From a scientific point of view, the importance of this issue due to the fact that it is crucial to any scientific study of problems of corruption, as in law and in other fields of science, including philosophy, sociology, political science, economics. Clarification of the nature of corruption offenses is derived for scientific research from its solution depends on problem definition studies to determine its direction, the object and purpose, the methodology and so on. Clarification of the nature of corruption eventually causes the reliability of results of scientific research, because misperception essence of corruption can lead to making erroneous strategies and tactics definition capabilities, the level of legal and other support for countering corruption.

Ми вважаємо, що корупція не може бути зведена до якогось конкретного суспільно небезпечного діяння, певного правопорушення. Зведення корупції до конкретного правопорушення, що має місце з боку певної частини науковців і практиків є, на нашу думку, однією з суттєвих помилок у розумінні корупції. Корупція – соціальне явище, яке має соціальну обумовленість, соціальні закономірності розвитку, вона здійснює негативний вплив на соціальні процеси. Будучи породженням суспільних відносин, корупція пронизує різні соціальні сфери суспільства, по-різному деформуючи суспільні відносини [1, с. 105–108].

Сутність корупції полягає у тому, що вона спотворює суспільні відносини, порушуючи нормальний (правильний, справедливий) порядок речей в суспільстві, в результаті чого настає „порча”, „корозія” влади. Це спотворення, порушення суспільних відносин носить характер ланцюгової реакції [2, с. 52].

Таку позицію поділяють чимало вчених. Наприклад, О.І.Кірпічніков зазначає: „Корупція – це корозія влади. Як іржа роз’їдає метал, так корупція руйнує державний апарат і роз’їдає моральні устої суспільства. Рівень корупції – своєрідний термометр суспільства, показник його морального стану і спроможності державного апарату вирішувати задачі не у своїх власних інтересах, а в інтересах суспільства. Подібно тому як для металу корозійна втома означає зниження межі його витримки, так і для суспільства втома від корупції означає зниження його опору” [3, с. 351].

Якщо ж визначати зміст і сутність корупції через призму соціального призначення державної служби, то слід підкреслити, що корупція порушує загальні принципи такої служби, визначені як національним законодавством, так і міжнародно-правовими актами. Як виписано у Міжнародному кодексі поведінки державних посадових осіб, державна посада – це посада, наділена довірою, яка передбачає зобов’язання діяти в інтересах держави. Державні посадові особи повинні виконувати свої обов’язки і функції компетентно і ефективно у відповідності до законів і з повною добросовістю, а також приймати справедливі і неупереджені рішення [4, с. 99–101].

Корумпована особа, яка обіймає таку посаду, діє всупереч цим вимогам, зловживаючи довірою держави, вона діє незаконно, недобросовісно, несправедливо і упереджено, надаючи при цьому неправомірну перевагу своєму приватному інтересу чи інтересам інших осіб.

Зміст і сутність корупції проявляється також у їх загальному і глобальному характері. Це явище присутнє у всіх політичних системах, притаманне всім країнам світу. Як відмічено у Резолюції „Корупція у сфері державного управління”, прийнятій VIII Конгресом ООН з попередження злочинності і поводження з правопорушниками (Гавана, 27 серпня – 7 вересня 1990 р.), „проблеми корупції у державній адміністрації носять загальний характер, хоч вони особливо згубно впливають на країни з уразливою економікою, цей вплив відчувається в усьому світі” [4, с. 65].

Зловживають корумповані особи як в країнах з ринковою економікою і надзвичайно високим рівнем демократії, так і в країнах з адміністративно-командною системою економічного господарювання та тоталітарним політичним режимом. Беруть хабарі (продаються) як службовці, які отримують дуже низьку офіційну платню за свою працю, так і службовці, які мають дуже високі офіційні доходи. За оцінками Світового банку, на хабарі у світі витрачається понад 80 млрд. доларів США, що значно перевищує річний державний бюджет України. У колишньому Радянському Союзі на хабарі щорічно витрачались мільярди карбованців, що підтверджувалось офіційною статистикою. Так, Державний Комітет Статистики СРСР після уточнення за 1990 рік обсягів грошових доходів „тіньової” економіки (виходячи з даних, які склалися на кінець року, та експертних оцінок, що спиралися на дані фінансової статистики, соціологічні обстеження і бюджетну сімейну статистику), констатував, що у цьому році хабарі службових осіб, які були отримані лише від кооперативів, склали три млрд. карбованців [5, с. 24–25].

У бюлетені за травень 1994 року Міжнародна громадська організація Transparency International („Міжнародна гласність”) відзначала: „Феномен „корупція” носить глобальний характер. Вона стала звичним явищем у багатьох провідних індустріальних державах, багатство і стійке становище, традиції яких дозволяють, однак, приховати розмах величезної шкоди, яка наноситься корупцією соціальній та гуманітарній сфері. Корупція широко розповсюджена вже і в країнах, що розвиваються, в країнах Східної Європи і Центральної Азії, які переживають у даний час процес трансформації центральних систем. Нема таких країн, будь вони багаті чи бідні, які могли б претендувати на виключну цнотливість” [6, с. 9]. У країнах, де корупція поширена значною мірою, вона із соціальної аномалії перетворюється на правило і виступає звичним засобом вирішення проблем, стає нормою функціонування влади і способом життя значної частини членів суспільства. У країнах, де корупційні правопорушення зустрічається порівняно рідко, вони у громадській свідомості асоціюються з великим злом для держави та її громадян.

Корупція становить суттєву загрозу як економічно розвинутим країнам з традиційно міцними засадами демократії, так і для країн, які переживають економічну і соціальну кризу і лише стають на шлях демократії.

За висловом Б.Ельнаді і А.Рифаат „...корупція – хвороба, від якої потерпають усі суспільства, а найбільше – найуразливіші серед них” [7, с. 4]. До останніх фахівці відносять, зокрема, і Україну.

У сучасному світі корупція є однією з основних соціальних проблем. Для багатьох держав вона є питанням виживання: від вирішення цієї проблеми значною мірою залежить якщо не саме існування держави, то щонайменше стратегічний напрям її економічного, політичного та матеріального розвитку. На наш погляд, такою вона є і для України, як і для більшості країн СНД. Ще на початку 1995 року тодішній Президент України Л.Д.Кучма відмічав: „...сьогодні для України боротьба з „п’ятою владою” має першочергове значення для забезпечення національної безпеки і навіть пов’язана з проблемою нашого виживання” [8].

Перший заступник Міністра внутрішніх справ України того часу Ю.О. Вандін у своїй публікації „Владою закону – проти „п’ятої влади” від 6 березня 1996 року у часописі МВС України „Іменем Закону”, хоч і в лапках, але корупцію і організовану злочинність назвав „п’ятою владою” [9].

Аналіз соціально-економічної ситуації дає підстави стверджувати, що сьогодні ця проблема для нашої держави стоїть не менш гостро.

Проблеми протидії корупції в Україні за своїм змістом багато в чому збігаються з аналогічними проблемами в інших країнах, особливо в країнах колишнього Радянського Союзу. Такий збіг обумовлюється однаковою соціальною сутністю корупції як корозії влади, яка полягає у зловживанні службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування владою або посадовим становищем у корисливих або інших особистих інтересах. Недивлячись на відмінності в державному устрої, однаковими для всіх країн залишаються передумови корупції – недосконалість механізму реалізації владних повноважень, прагнення наділених владою суб'єктів скористатися цією владою в особистих цілях (конфлікт публічних і особистих інтересів), так і основні напрями протидії корупції – обмеження, нейтралізація та усунення соціальних передумов корупції, причин та умов корупційних діянь, визначення обмежень та заборон для суб'єктів корупційних правопорушень, встановлення відповідальності за їх порушення.

Кожна країна намагається знайти свою оптимальну лінію протидії корупційним правопорушенням, яка обумовлюється, з одного боку, станом, структурою та динамікою корупції (корупція неоднорідна в різних країнах – в одних вона найчастіше пов'язана з викраденням чужої власності з використанням службового становища, в інших – одержання хабарів тощо), станом економічного розвитку та особливостями правової системи і культури суспільства, з іншого – конкретним змістом заходів щодо запобігання і протидії корупції [10, с. 119–134].

Корупція є системним соціальним явищем. Корупційні правопорушення не існують ізольовано від інших соціальних явищ, а органічно пов'язані з ними. Цей зв'язок проявляється у взаємодії корупції з іншими соціальними явищами.

Відомі дослідники А.Ф. Зелінський і М.Й. Коржанський відзначали, що реальна поведінка правопорушника складається з протиправної і легальної діяльності, зокрема спілкування. Між діями дозволеними і недозволеними виникають структурні зв'язки розвитку і породження, взаємодії і зв'язки стану [11, с. 18].

Взаємодія взагалі – це такий вид зв'язку між явищами, котрий відображає процеси взаємного впливу та взаємної детермінації. Кожна із взаємодіючих сторін виступає як детермінанта другої і як слідство зворотного впливу другої сторони [12, с. 8]. Такі структурні зв'язки проявляються і у корупційній діяльності. Будучи породженням відповідних соціальних процесів, корупція як елемент (складова) існуючої соціальної системи сама здійснює вплив на ці процеси. У загальній системі вона є одночасно наслідком і причиною: наслідком тих процесів, які відбуваються в економіці, політиці соціальному житті, і причиною розвитку негативних явищ у цих сферах.

Корупція як явище, постійно розвивається. Цей розвиток обумовлений розвитком суспільства і процесами, які відбуваються у самому явищі. Корупція як явище, змінюється разом із суспільством. При цьому її сутність залишається незмінною, змінюються лише види корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, змінюються і форми їх прояву. Зміни у структурі корупції та формі корупційних проявів у свою чергу детермінують відповідні зміни у суспільстві. Зв'язок взаємодії серед окремих корупційних діянь полягає у тому, що проявляючись у тій чи іншій формі, вони взаємно створюють сприятливі умови для їх появи. Так, лобування прийняття „потрібного” нормативно-розпорядчого документу з використанням службового становища створює умови для давання хабара, підроблення документів дозволяє протиправно заволодіти чужим майном тощо.

Правильне розуміння корупції як соціального явища є не лише суто теоретичною проблемою. Воно має надзвичайно важливе і практичне значення. Про це свідчать ті факти, коли на політичному і нормативно-правовому рівнях перед правоохоронними та іншими державними органами ставляться завдання, які, виходячи із соціальної сутності корупції, об'єктивно не можуть бути виконані, – „подолати корупцію”, „викоренити корупцію”. Так, „підірвати ґрунт для існування корупції в Україні” йдеться у постанові Верховної Ради України від липня 2001 року № 2612-III „Про підсумки парламентських слухань щодо стану боротьби з корупцією”. Указом Президента України від 23 лютого 2000 року № 276 визначено „створення конкурентного середовища, регулювання природних монополій, усунення умов для можливих зловживань, подолання корупції та тіншової економіки”. Комплексною програмою профілактики злочинності, затвердженою Указом Президента України від 25 грудня 2000 року № 1376/2000, передбачались відповідні заходи, спрямовані на „викорінення корупції”. Указом Президента України від 11 вересня 2006 року № 742/2006 затверджена Концепція подолання корупції в Україні „На шляху до добросовісності”. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2009 року №535-р „Про затвердження комплексного плану заходів щодо реформування земельних відносин, дерегуляції та подолання корупції у цій сфері на 2009 рік” затверджений комплексний план подолання корупції у сфері земельних відносин на 2009 рік. Термін виконання прийнятих програм, планів завершено, а поставленого завдання „подолати корупцію”, як слід було очікувати, виконати не вдалося.

Таке розуміння корупції властиве не лише українським політикам, а й державним діячам інших країн. Так, колишній Президент Грузії Е.А. Шаварнадзе, презентуючи своїм співвітчизникам проект Основних напрямів Національної антикорупційної програми Грузії і характеризує майбутню антикорупційну діяльність, зазначив: „Кінцева мета цього процесу – назавжди ліквідувати корупцію, як державну проблему, знищити будь-які умови для її виникнення знову” [13, с. 6].

Корупція – це складне і багатоаспектне (правове, економічне, політичне, морально-психологічне) соціальне явище. Соціальна сутність корупції проявляється в тому, що вона: має соціальну обумовленість (є продуктом соціального життя); має свою соціальну ціну, яку платить суспільство за існування корупції, істотно впливає на найважливіші соціальні процеси; має історичні витоки і глобальний характер, є правовим, економічним, політичним, психологічним і моральним явищем; має властивість пристосовуватись до соціальних реалій, постійно мімікрувати та видозмінюватися. Конкретні прояви цього соціального явища отримують правову та моральну оцінку з боку держави і суспільства, що те ж свідчить про соціальну сутність корупції. Корупція характеризує основні соціальні процеси, які відбуваються у державі та суспільстві, у ній знаходять своє відображення найбільш значущі для держави та суспільства проблеми. У країнах, де корупція набуває значного поширення і суттєвого впливу на соціально-економічні процеси, є структурованою і здійснює системний вплив на посадових осіб (державних службовців), вона із соціальної аномалії поступово перетворюється на правило і виступає звичним способом вирішення життєвих проблем, стає нормою функціонування влади і образом життя значної частини суспільства.

Як соціальне явище, корупція існує в певних інституційних рамках, в яких правові, економічні, політичні, соціальні процеси впливають на неї, а корупція, в свою чергу, здійснює вплив на право, економіку, політику, ідеологію, суспільну психологію тощо.

Корупція – це не лише певні діяння, а й система негативних поглядів, переконань, установок [14, с. 6], спосіб мислення, тобто, корупція є також психологічним і моральним явищем. Вона не існує поза людей – їх поведінки, діяльності.

У конкретних корупційних правопорушеннях як у дзеркалі знаходить відображення психологія конкретних людей, у корупції, як соціально-політичному явищі, відображається психологія соціальних груп і всього суспільства.

С.В.Степашин відзначає, „...корупція – не просто хабарі, не просто зловживання службовим становищем, не просто завуальовані види підкупу чиновників. Це хвороба більш глибока, яка має у своїй основі психологічну установку використовувати державну службу як невичерпне джерело для досягнення корисливої мети” [15, с. 2]. Залежить від конкретної особистості буде чи не буде вчинено корупційне правопорушення. Як підкреслив А.В.Зелінський, „...ніхто, мабуть не сумнівається в тому, що будь-яка особа, у тому числі особа злочинця, являє собою самокеровану біосоціальну систему надзвичайно високої складності і що елементи (підструктури) особистості взаємодіють між собою на психологічному рівні” [16, с. 1]. Саме така взаємодія народжує відповідну психологічну установку особистості, яка формує ту чи іншу модель поведінки, у тому числі корупційну. Окремі дослідники вважають, що корупційна модель поведінки має певним чином психологічне коріння, а корупція взагалі – психологічне походження. Вони пояснюють психологічний характер походження корупції, зокрема, збереженням у традиціях різних країн звичаїв, які подібні до проявів корупції, але здебільшого використовуються в побуті і схвально сприймаються суспільством [17, с. 72].

Є й інша морально-психологічна сторона корупції. Ми погоджуємося з твердженнями автора публікації „Етапи розвитку корупції як негативного суспільного явища” у виданні „Предпринимательство, хазйство и право” № 7 за 2000 рік про те, що коли держава примушує своїх громадян поводитися нечесно, то це породжує нездорову систему і має негативний вплив на суспільство [18, с. 2]. Посадовій особі, яка, умовно кажучи, стоїть перед вибором: чесно виконати свій обов’язок чи зловживати службовим становищем – за умов панування правового нігілізму, соціальної нестабільності і невпевненості у своєму майбутньому, культивуванні психології користолюбства, падіння моральності, відсутності чіткої ідеології державної служби легше схилитися до корупційної форми поведінки. Суть запобігання корупційним правопорушенням має зводитись до того, що проблема такого вибору перед особою, уповноваженою на публічну службу, поставала якомога менше, а при її виникненні – така особа мала всі підстави розв’язати її на користь правомірної поведінки.

Погоджуючись з психологічним корінням корупційної поведінки, ми, все ж таки вважаємо, що слід виходити з того, що особа, яка стає на шлях вчинення корупційних правопорушень, не є, так би мовити, скорумпованою від природи. Корумпованих рис поведінка особа набуває в процесі її власної соціалізації. Стане чи не стане особа на шлях вчинення корупційних правопорушень залежить не стільки від того, які традиції чи психологічні установки увібрала від народження, а від того, в якій суспільній атмосфері вона виросла, який психологічний клімат панував навколо неї, в якій суспільній атмосфері вона росла, які вчинки визнавались аморальними, а які з боку моралі заохочувались. Мова йде про суспільну свідомість, в якій фокусується надзвичайно багато аспектів суспільного життя, у тому числі відношення громадян до закону і їх реакція на корупційні правопорушення.

Ми вважаємо, що одним із стратегічних напрямів запобігання корупції є захист громадської свідомості від корупційного впливу, який, зокрема, включає збереження моральних цінностей та зростання суспільної свідомості. Як для масштабного поширення корупції, так і для ефективної протидії корупційним правопорушенням має існувати відповідний психологічний настрій суспільства.

Як ми зазначали раніше, корупція є правовим явищем і проявляється вона у різноманітних службових порушеннях, які визнаються законом протиправними. За такі правопорушення закон передбачає юридичну відповідальність. Корупційні правопорушення, як і інші протиправні діяння, – продукт соціальної діяльності людей, результат функціонування суспільства. Протиправність – один із основних аспектів корупції як соціального явища. Він підтверджує те, що корупційні правопорушення не лише суперечать моральним нормам певних груп населення, а визнаються законом небезпечними для всього суспільства, для держави. Правовий аспект корупції проявляється в тому, що, з одного боку, порушуючи право як об'єктивну категорію – вона порушує Закон, а з іншого – держава вживає передбачених законом правових та інших заходів щодо протидії цьому соціальному злу.

У окремій літературі висловлюється думка щодо економічного аспекту корупції як незаконного виду діяльності, пов'язаної з використанням службового становища для одержання доходу [19, с. 59].

Економічний характер корупційних правопорушень проявляється в тому, що вони є похідженням економічних відносин і впливають на їх розвиток.

Експерти Світового банку вважають корупцію головною економічною проблемою сучасності. За даними таких експертів, 40 відсотків підприємств у всьому світі вимушені давати хабарі. У розвинутих країнах ця цифра становить 15%, в азійських – 30%, в країнах СНД – 60% [20, с. 35].

У статистичному у потенційному плані суб'єкти підприємницької діяльності складають одну з найбільших груп учасників корупційних відносин (переважно – хабародавців), що обумовлюється декількома причинами. По-перше, цьому сприяє реальний стан речей у цій сфері, за якого багатьом підприємцям вирішення справи протиправним способом, у тому числі шляхом вручення хабарів, вбачається найбільш оптимальним. По-друге, підприємці в силу своєї діяльності і постійної наявності „налічки”, є платоспроможними суб'єктами – мають можливість оплатити послуги посадовця.

Далеко не всі підприємці вважають корупцію явищем, що має виключно негативний вплив на розвиток економічних відносин. Частина з них дотримується тієї позиції, що корупція не тільки сприяє підприємницькій діяльності, але й вигідна суспільству – вона звільняє суспільство від нецільованих кримінальних методів (рекету, рейдерства, інших насильницьких дій) і надає можливість вирішити питання з більшою економічною результативністю [21]. Дотримуються такої ж думки і деякі вчені, в тому числі зарубіжні, які вважають, що корупція може й не бути несумісною з економічним розвитком, часом, навіть сприяє йому. У сімдесятих роках ХХ століття дослідник з колумбійського університету Натаніел Леф доводив, що корупція може вносити елемент конкуренції у те, що інакше було б монополією, а давання хабарів стає одним із принципів критеріїв розподілу. За таких обставин, стверджував дослідник, „...в цій системі з'являється тенденція до ефективності”. Подібно до нього, економіст Франсіс Луї у середині восьмидесятих років минулого століття стверджував, що хабарницькі стратегії мінімізують середню вартість простоювання в черзі, а чиновники можуть прискорити обслуговування після одержання хабара [22].

Економічний аспект корупції полягає ще й у тому, що її рівень є одним із визначальних показників рівня економічної свободи у тій чи іншій країні. Зарубіжні видання періодично публікують рейтинг економічної свободи країн світу. За даними одного із таких видань, Україна у 2000 році поділяла 135–136 місця із 161 держави світу разом з Індією та Єменом [20, с. 36].

Окремі автори визнають економічний аспект корупції визначальним, аргументуючи це тим, що корупція, незалежно від того, де і в якій галузі управління вона має місце, має економічне підґрунтя, бо тільки в економіці „робляться” гроші. Вони розглядають корупцію як одну із складових частин економічної злочинності [23, с. 220-251].

Такий підхід, на наш погляд, є дискусійним. В українському законодавстві нема поки що визначення „економічного злочину”. Якщо виходити з того, що економічний злочин – це злочин, при вчиненні якого суб'єкт переслідує незаконні економічні інтереси, у тому числі інтереси корисливі, або прагне завдати шкоду законним економічним інтересам держави, суспільства, господарюючим суб'єктам або приватним особам [24, с. 40], то стає очевидним, що далеко не всі прояви корупційного характеру можуть бути визнані правопорушеннями в сфері економіки, тим більше злочинами. Про корупційну злочинність можна вести мову після прийняття Закону України від 7 квітня 2011 року №3207-VI „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення” [25]. Злочини, відповідальність за які передбачена вказаним Законом України, в яких проявляється корупція, утворюють, на наш погляд, самостійний вид злочинності як корупційна злочинність, з лише їй притаманними об'єктивними і суб'єктивними ознаками.

З огляду на це не слід абсолютизувати економічний аспект корупції, оскільки її сутність насамперед пов'язана з іншими суспільними відносинами, а саме тими, які складаються у сфері реалізації публічної влади. Ми не заперечуємо, що ці відносини істотно впливають на розвиток економічних відносин. Від них значною мірою залежить як стратегічний напрям розвитку економіки країни, так і можливість регулювання економічних відносин в інтересах окремих осіб чи їх груп. Так відомо, що успішне функціонування організованих злочинних груп у сфері економіки фактично неможливе без наявності корумпованих зв'язків [20, с. 37].

З урахуванням викладеного приходимо до **висновків**, що корупція і влада є одночасно антагоністами і супутниками: влада породжує корупцію, без неї корупція, як явище, неможлива в принципі; корупція, як соціальна корозія, постійно „роз’їдає” державні структури; державна влада, у свою чергу, весь час прагне знищити корупцію. У такому двобої і відбувається співіснування зазначених явищ. Водночас, жодна з них не може здобути повної перемоги, як і зазнати повної поразки, оскільки повне корумпування спільних відносин у сфері публічної влади означало б крах держави, а повне викоренення корумпованих зв’язків є неможливим, виходячи з соціальної сутності як корупції, так і влади. Вказана ситуація в якійсь мірі є парадоксальною за своєю суттю, але це реальна дійсність, з якою потрібно рахуватися та брати до уваги при з’ясуванні сутності корупції і виробленні заходів щодо її запобігання і протидії.

Література

1. Гвоздецький В.Д. Нормативно-правова база щодо протидії корупції в Україні: напрями удосконалення / В.Д. Гвоздецький // Право України. – 2007. – № 2. – С.105–108.
2. Гвоздецький В.Д. Витоки та розвиток корупції в Україні / В.Д. Гвоздецький // Наука і правоохорона. – 2011. – №1. – С.45–53.
3. Кирпичников А.И. Взятка и коррупция в России / Кирпичников А.И. – Санкт-Петербург: Альфа, 1997. – С. 27.
4. Резолюція „Практичні заходи боротьби з корупцією”: підготовлена секретаріатом 8 Конгресу ООН по попередженню злочинності і ставлення до правопорушників (Гавана, серпень-вересень 1990 р.), Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію [упоряд. М.І. Камлик та інші. – К.: Школяр, 1999. – 480 с.
5. Мандебура В.О. „Гіньова” економіка та напрями законодавчої стратегії її обмеження / В.О. Мандебура. – К.: Парламентське видавництво, 1998. – 135 с.
6. Волженкин Б.В. Корупция / Волженкин Б.В. – СПб: Санкт-Петербургский юр. ин-т Генеральной прокуратуры РФ, 1998. – 44 с.
7. Ельнаді Б. Місяць за місяцем / Б. Ельнаді, А. Рифаат // Кур’єр ЮНЕСКО (корупція). 2006, серпень. – С.4.
8. Виступ Президента України Леоніда Кучми на розширеному засіданні Координаційного комітету по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю при Президентові України 30 січня 1995 року // Голос України. – 1995. – лютий.
9. Вандін Ю.О. „Владою закону – проти „п’ятої влади”// Іменем Закону. – 6 березня 1996.
10. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Правові та організаційні заходи протидії корупції: зарубіжний досвід //Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 1998. – № 4. – С.119–134.
11. Зелінський А.Ф., Коржанський М.И. Корислива злочинна діяльність. – К.: Генеза, 1998. – 144 с.
12. Парнюк М.А. Концепция детерминизма в диалектическом материализме // Научный детерминизм и наука. – К., 1972. – С.8.
13. Проект Основных направлений Национальной антикоррупционной программы Грузии. – Тбилиси, 2000. – 44 с.
14. Невмержицький Є.В. Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 [Електронний ресурс] / Є.В. Невмержицький; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 1999. – 19 с.
15. Степашин С.В. Против криминализации России / С.В.Степашин // Российская юстиция. – 2000. – №1. – С.2–3.
16. Зелінський А.Ф. Кримінальна психологія. Научно-практическое издание / А.Ф. Зелінський. – Юрінком Інтер, 1999. – 240 с.
17. Омельченко С. Етапи розвитку корупції як негативного суспільного явища / С. Омельченко // Підприємцтво, господарство і право. – 2000. – №7 – С.72–73.
18. Кур’єр нового ринку. – 2000. – № 2. – С.2.
19. Суховарова Е.Л. Трансформація корупції в умовах переходу к ринку „Коррупция в России: состояние и проблемы / Е.Л. Суховарова, А.В. Нестеров. – М.: Московский институт внутренних дел РФ, 1996. – С.59–63.
20. Мельник М.І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 [Електронний ресурс] / М.І. Мельник; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2002. – 31 с.
21. Скофенко А. Взяткоєкономіка / А. Скофенко // Зеркало недели. – 1996. – 16 ноября.
22. Кауфман Д. Корупція: основні аспекти / Д. Кауфман // Захід: вікно в Україну. Оцінки, проблеми, інформація. – 1997. – 14 серпня.
23. Литвак О.М. Державний вплив на злочинність: кримінологічно-правове дослідження / О.М. Литвак. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 280 с.
24. Лопашенко Н.А. Экономическая преступность: понятие, социальная опасность, некоторые проблемы борьбы и пути их решения / Н.А. Лопашенко // Организованная преступность и коррупция. Исследования, обзоры, информация. – Екатеринбург: ИИТЦ „Зерцало – Урал”, 2000. – Вып. 2. – С. 40–50.
25. Гвоздецький В.Д. Правові основи відповідальності за корупційні діяння / В.Д. Гвоздецький // Міліція України. – 2006. – № 7; Наук.-прак. зб.: «Актуальні проблеми юридичних наук у дослідженнях учених». – 2006. – №55. – С.3–10.